

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI BADIY ADABIYOT BILAN TANISHTIRISH VA KITOBGA QIZIQISHNI OSHIRISH USULLARI**Qo'ldoshev Tolibjon***Asaka pedagogika kolleji o'qituvchisi*

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha yoshda badiiy adbiyotning o'rni, bolalarni ijodiy rivojlantirishda badiiy asarlarning ahamiyati, xususi­dagi fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha yosh, ta'lim, nutq, badiiy adabiyot, ijodkorlik, ifodali badiiy nutqni shakllantirish.

Аннотация: в данной статье дана роль художественной адъюнк­т-литературы в дошкольном возрасте, значение художественных произведений в творческом развитии детей, мнения по отдельным направлениям.

Ключевые слова: дошкольный возраст, образование, речь, художественная литература, творчество, формирование выразительной художественной речи.

Abstract: this article provides ideas about the role of artistic literature in preschool age, the importance of artistic works in the creative development of children.

Key words: preschool age, education, speech, fiction, creativity, formation of expressive artistic speech.

KIRISH

Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot o'qishga jalb qilish jamiyatimizning ustuvor muammolaridan biri bolani kitobxonlikka jalb qilishdir. Afsuski, bizning axborotlashtirish asrimizda bolalarning kitobga munosabati o'zgardi, o'qishga qiziqish pasaya boshladi. Ko'pgina tadqiqotlarga ko'ra, maktabgacha yoshda bolalar kitobdan ko'ra televizor ko'rish va kompyuter o'yinlarini afzal ko'rishadi. Natijada, maktab o'quvchilari o'qishni yoqtirmaydilar va xohlamaydilar.

Inson o'qimay turib, o'z aql-zakovati, xotirasi, e'tibori, tasavvurini yaxshilamaydi, o'zidan oldingilarning tajribasini o'zlashtirmaydi va ishlatmaydi, fikrlashni, tahlil qilishni, solishtirishni, xulosa chiqarishni o'rganmaydi.

Kitob insonni yangi ma'lumotlar haqida fikr yuritishga o'rgatadi, ijodkorlik, va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Adabiy asarni to'g'ri idrok etish, mazmun va badiiy ifoda elementlarini anglash qobiliyati bolaga o'z-o'zidan kelmaydi: uni juda yoshligidan rivojlantirish va tarbiyalash kerak. Shu munosabat bilan bolalarda asarni faol tinglash va badiiy nutqni tinglash qobiliyatini shakllantirish juda muhimdir. Ushbu ko'nikmalar tufayli bola

o'zining yorqin, majoziy, rang-barang, grammatik jihatdan to'g'ri tuzilgan nutqini rivojlantiradi.

Kitobga bo'lgan muhabbat va qiziqishni o'z vaqtida tarbiyalash juda muhimdir. S.Ya. Marshak kattalarning asosiy vazifasini kitob orqali bolada "talant o'quvchi"ni ochish deb hisoblaydi.

ASOSIY QISMI

Maktabgacha katta yoshdagi bolalar adabiy asarlarni qabul qilishlarida va tushunishlarida ularga quyidagi holatlar xos bo'ladi:

Qahramonlarga qayg'urish va ularga hamdard bo'lish, shu tufayli bevosita tashqi ifodalangan emotsionallikning pasayishi;

Voqealar zanjirini tiklash va asar ichida hamda asarlar o'rtasida turli xil mazmunli aloqalar o'rnatish qobiliyati;

Qahramonlarning tashqi harakatlarini ko'rish va qahramonlar xulq-atvoridagi ochiq motivlarni tushunish, ularning yashirish niyatlari ma'nosiga va harakatlarining nooshkora motivlariga kirishga urinish;

Hosil bo'lgan voqea bolaning shaxsiy kundalik hayotidan hikoya emas, balki ko'proq ertakka o'xshash bo'lishi uchun adabiy vaziyatni talqin qilish va o'zgartirishga urinish;

Janr asosi (ertak, hikoya, she'r) va maqbul mavzularning (xayvonlar, sexrgarlik ko'rinishlari, bolalar va boshq.) paydo bo'lishi;

Tilning ayrim ifodali vositalarini payqash qobiliyatining paydo bo'lishi;

Adabiy asarlarning karakterli tuzilmasi va shakli haqidagi tasavvurlarni o'z ijodida ifodalash (kompozitsiyalarning uch qismliligi, adabiy qahramonlarning asosiy harakatlari va boshq.).

Besh-olti yoshli bolalarning o'ziga xos xususiyatlari - bolalarning psixologik rivojlanishidagi ikkita bir-biriga qarama-qarshi tamoyillarning bir-biriga zid bo'lgan uyg'unligidan iborat. Bir tomondan - bolalar yuqori ijodiy salohiyati bilan ajralib turadilar. Ikkinchi tomondan - besh-yetti yoshli bolalarning taqlidchilikka, me'yoriylikka intilishi hammaga yaxshi ma'lum. Bola qoidalarni, harakat usullarini o'zlashtirishga intiladi va u bunga qodirdir. Yuqori baxolanadigan natijalarga erishish uchun unda obrazli stereotiplar oson shakllanadi va ular bolaga adabiy matnni talqin qilish hamda uni to'g'ri tushunish jarayonini osonlashtiradi.

Biroq, adabiy qahramonlarni faqat «so'zda» tushunish va ularning harakatini axloq me'yorlari nuqtai-nazaridan baxolash tasvirlanayotgan vaziyat ma'nosiga kirib borilganlikdan dalolat bermaydi. Bola «yashab ko'radigan» ziddiyatli vaziyatlarni gavdalantirish natijasidagina ularning badiiy obraz va muallif g'oyasini tushunishi mumkin bo'ladi. Bu nafaqat axloqiy nomuvofiqliklarga, balki universal bilish muammolariga xam taalluqlidir, zero badiiy asarlar ularning ko'p qirrali talqinlaridir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda bunday tushunish ko'pincha verbal emas, balki obrazli ifodalangandir (tanlov harakatida, obrazli harakatda, suratda, o'yin syujetida, voqealarni o'ylab topishda va boshq.). Bolaning individual xususiyatlari uning faoliyatning reproduktiv yoki ijodiy turlarini afzal ko'rishiga yordam beradi. Adabiy asarlar motivlari bo'yicha sahnalashtirish o'yinlari reproduksiya va ijodkorlikning estetik imkoniyatlarini o'zida birlashtirgan shakl hisoblanadi.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni bolalar badiiy adabiyoti bilan tanishtirish sohasida pedagoglar va ota-onalar oldida quyidagi vazifalar turibdi:

Bolalarni yuqori badiiy saviyadagi adabiyotlarga oshno qilish, ularda adabiy-badiiy taassurotlar zahirasini shakllantirish;

Ifodali badiiy nutqni shakllantirish;

Bolalarga kichik prozaik matnlar mazmunini emotsional va ifodali tarzda yetkazish hamda kichik she'rlarni yoddan aytib berishni o'rgatish. Ma'lum adabiy asarlarni sahnalashtirishda ishtirok etish. Bolalarda adabiy asarlarning (xususan, ertaklarning) o'ziga xos tuzilmasi, tipik personajlar va syujetli-mavzuli birliklari hamda ularni ijodiy qo'llash usullari haqidagi tasavvurlarni shakllantirish;

Asosini bolalarning adabiy obrazlarni talqin qilishi tashkil qiladigan tasavvur shakllarini rivojlantirish;

Bolalarda badiiy obrazning rivojlanishi, o'zgarishi, uning ko'p qirraliligi va ko'p tomonlama bog'liqligi haqidagi tezkor tasavvurlarni shakllantirish;

Bolalarda adabiyotlarni individual tarzda afzal ko'rishni rivojlantirish;

Bolalarning kitobga nisbatan estetik madaniyat asari sifatidagi munosabatini rivojlantirish, ularni qo'lyozma kitoblar yozishga jalb qilish.

Yuqorida qayd etilgan vazifalarni hal etish uchun pedagogik ishlar mazmuni va shart-sharoitlarini to'g'ri belgilash zarur. Ular qanday bo'lishi lozim? Bolaning badiiy adabiyot bilan o'zaro xamkorligi uning estetik, bilish, ijtimoiy va nutqiy rivojlanish imkoniyatlarini amalga oshirish imkonini beradi. Biroq shu bilan birga faoliyatning estetik xususiyatlari buzilmasligi lozim, bolalarning imkoniyatlari esa sxematizm va taqlidchilikdan iborat bo'lib qolmasligi kerak. Ushbu maqsadda pedagog quyidagi qator usullardan foydalanishi lozim:

- bolalarning diqqat-e'tiborini aloxida adabiy asarning badiiy qimmatiga - she'rlarning obrazli ifodaliligiga, hikoyada syujetning kutilmagan rivojiga qaratish.
- bolaning adabiy asarni yoki o'zi to'qigan asarini ijro etishi (guruhda qayta hikoya qilish, yakka tartibda ifodali o'qish va kattalar bilan dialogda o'qish) uchun emotsional boyitilgan ijro muxitini yaratish.

Biroq, badiiy asar faqat so'z bilan aytilmasdan, balki uning ayrim yorqin jixatlari bolalar va pedagoglarning birgalikdagi harakatlari natijasida sahnalashtirilishi, unga musiqiy ishlov berilishi, harakatlar, suratlar, konstruktiv modellar bilan ko'rsatilishi mumkin.

Pedagog bolalarga yaxshi ma’lum bo’lgan an’anaviy (xayvonlar va sexrgarlar haqida) xalq ertaklari va noan’anaviy (bolalar, tabiat hodisalari, predmetlar haqida) zamonaviy mualliflik ertaklari ruxida o’z ertaklarini to’qishlari uchun sharoit yaratib berishi lozim; bolalarni ularning o’z hayotlarida yuz bergan qiziqarli voqealar haqida hikoyalar tuzishga undash zarur.

Bolalarni o’qishga jalb qilish usullari:

Og’zaki:

- bdiiy asarlarni o’qish
- o’qilganlar bo’yicha suhbatlar.
- yoddan o’rganish.
- Yodlash.
- Asarlarni qayta hikoya qilish.
- Ifodali o’qish.

Amaliy:

- Dramatizatsiya o’yinlari.
- Didaktik o’yinlar.
- Sahnalashtirish elementlari.
- Vizual faoliyatda o’qiganlarning tasviri (modellashtirish, chizish, qo’llash).
- Teatr faoliyati.

Vizual:

- rasmlar, o’yinchoqlarni ko’rsatish.
- videolarni, filmlarni tomosha qilish.
- ko’rgazmalarni bezatish.
- teatrning har xil turlaridan foydalanish

Rossiyalik pedagog o'z tajribalarida shuni ma'lum qiladiki, maktabgacha ta'lim tashkilotida ishlash davomida olib brogan kuzatishlari asosida: - “Men foydalanadigan ish shakllari. Guruh kitob burchagi ko'rinishidagi ob'ektni rivojlantirish muhitini yaratdi. Biz har kuni bolalar bilan nafaqat dastur bo'yicha kitob o'qiyimiz.

Hozir bolalar bilan birgalikda oilaviy kitobxonlik an'analarning yo'qolishi ularning intellektual va ma'naviy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda, deb hisoblayman. Ota-onalar bilan ishlashni tashkil qilishdan oldin, men so'rov o'tkazdim, bu ota-onalarning 43 foizi bolalar zavq bilan tinglashlariga qaramay, bolalarga tez-tez kitob o'qimasligini ko'rsatdi. Ota-onalar asosan ertaklar (93%), she'rlar (36%), klassik bolalar adabiyoti (7%), ensiklopediyalar (7%) o'qiydilar va o'qiganlaridan keyin ular bolalar bilan tarkibni muhokama qilmaydilar. Shuning uchun men ota-onalarni oilaviy o'qishga jalb qilish kerak degan xulosaga keldim.”

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun yaratilgan “Ilk qadam” davlat o'quv dasturida har bir yosh guruhi mashg'ulotlar jadvali tuzulishiga e'tibor beradigan bo'lsak, badiiy adabiyot bilan tanishtirish mash'gulotlari o'rin egallagan va bu til va nutq faoliyat markazi bilan birgalikda olib borilganda yanada samarali natijalar berishi shubhasiz. Aynan “Ilk qadam” davlat dasturida berilgan bola rivojlanish sohalari bo'yicha kompetensiyalarni o'zaro bog'liq holda takomillashtirish bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, shuningdek, uning maktab ta'limi bo'lgan keyingi bosqichiga muammosiz o'tishi va unga tayyor bo'lishi, boshlang'ich ta'limda kompetensiyalarni shakllantirishi uchun zarurdir. Aynan shu kompetensiyalardan biri "Ijodiy rivojlanish" sohasi kompetensiyalari orqali 6-7 yoshli bola:

- san'at va madaniyatga qiziqishni namoyon qiladi;
- milliy an'analarni qadrlaydi va ularni kundalik hayotining bir qismi sifatida idrok etadi;
- san'atning muayyan turini afzal ko'rishini mustaqil ravishda ifodalaydi;

- olingan bilim va ko‘nikmalardan turli hayotiy vaziyatlarda o‘z ijodiy rejalarini tuzish va tatbiq qilish uchun foydalanadi;
- insonning dunyoni o‘zgartirishdagi yaratuvchanlik rolini tushunadi.

Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartining asosiy maqsadi ham maktabgacha ta’lim tizimini zamonaviy talablarga asoslangan holda tashkil etish, bolalarni sog‘lom va har tomonlama yetuk qilib voyaga yetkazish bo‘lgani kabi, maktabgacha ta’limning davlat talablarida ham “Ijodiy rivojlanish” sohasi quyidagi kichik sohalar: dunyoni badiiy tasavvur etish, badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish sohalarini qamrab olish orqali bola ijodiy rivojlanishini yanada mustahkamlaydi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari dasturlarining barchasida har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlaydigan, ijodiy -erkin shaxslarni tarbiyalash masalalari birinchi o‘rinda belgilangandir. Bu jarayonda esa badiiy adbiyotning o‘rni nihoyatda katta.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida nafaqat dasturlarda, markazlarda, mashg‘ulot tuzilmalarida badiiy adabiyot mavjud bo‘lib, bu jarayon mashg‘ulotdan tashqari vaqtlarda ham, o‘yinlar, rasmlar, suhbatlar orqali davom ettiriladi. Shunday didaktik o‘yinlardan biri bilan tanishamiz.

“Ertakchi bobo (momo)” didaktik o‘yinini tashil qilish mumkin. Odatda, bolalar nazarida, bobo-buvilari ertaklar xazinasiga o‘xshaydi. Tarbiyachi bolakaylarga ertakchi bolani bobo yoki buvi kiyimida ko‘rish kuchliroq ta’sir qilishini yaxshi biladi. Nutq o‘stirish va badiiy adabiyot bilan tanishish mashg‘ulotlarida tashkil etilgan bunday didaktik o‘yinlarda bolalar navbat bilan ertakchi momo yoki bobo kiyimida o‘rtoqlariga o‘zlari o‘ylab topgan voqealarni, eshitgan yoki to‘qigan ertaklarini hikoya qiladilar. O‘zining o‘rtog‘i, tengdoshi aytayotgan ertak, u to‘qigan hikoya atrofdagilarga ham qiziqarli bo‘ladi. Tarbiyachi esa “ertakchi”ning “asar”ini so‘zma-so‘z yozib borishi kerak.

Tarbiyalanuvchilar esa ertak to‘qishga jiddiy yondashishga, ertagini qiziqarli qilishga, sarguzashtlar bilan boyitishga harakat qilishadi. Tarbiyachi bolalarga to‘qilajak ertak mavzularini tavsiya qilishi ham mumkin. Bolalarning yaratmalarini guruhdagi “Ijodkorlar burchagi”ga yopishtirib qo‘yish, uni ota-onalarga ham ko‘rsatib turish bolalarda faxr hissini shakllantiradi. Bu tuyg‘u uni ruhiy kamolot sari yetaklashi tayin.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarni ijodiy hikoya tuzishga o‘rgatish:

Mavzu: «Men yoqtirgan fasl»

Maqsad: Shaxsiy tajribaga asoslanib ravon nutqni rivolantirish mantiqiy rivojlanib boruvchi hikoya tuzish qobiliyatlarini rivojlantirish.

Vazifalar: Shaxsiy hayot (tajriba)dan tugallangan hikoya tuzish malakasini shakllantirish, sabzavot va mevalar bo‘yicha lug‘atini faollashtirish, topishmoqlar mazmuniga tushunishga o‘rgatish, maqoldagi so‘zlarni aniq va burro aytish.

Kutilayotgan natijalar: Shaxsiy hayot (tajriba)dan tugallangan hikoya tuzish malakasi shakllanadi, hikoya to‘qishga qiziqish uyg‘onadi, topishmoq, maqollar mazmunini tushunib oladilar.

Kerakli jihozlar: To‘rt faslga oid katta rasmlar, to‘rt faslga oid qirqma rasmlar.

Mashg‘ulotning borishi. Tarbiyachi: Bolalar hozir qanday fasl? (Qish) Qish faslida qanday o‘zgarishlar ro‘y beradi? Sizga qaysi fasl ko‘proq yoqadi? Nima uchun yoqadi? Bugun biz «Men yoqtirgan fasl» mavzusida qisqa va tugallangan hikoya tuzishni o‘rganamiz. Kelinglar, bolalar hozir biz kichik guruhlariga bo‘linib olamiz.

– Bir yilda nechta fasl bor? (4ta fasl).

– Demak, biz to‘rt guruhga bo‘linamiz.

Bolalar guruhlariga bo‘linish uchun bahor, yoz, kuz va qish fasllari tasvirlangan suratlarning qirqma bo‘laklarini oladilar. Ular o‘z fasllariga tegishli tasvirlarning qirqma bo‘laklarini yig‘ish bilan guruhlariga bo‘linib oladilar. 1-guruh bolalari bahor faslini, 2-guruh bolalari yoz faslini, 3-guruh bolalari kuz faslini, 4-guruh bolalari qish faslining qirqma bo‘laklarini yig‘adilar. Natijada har bir guruhda katta fasl tasviri hosil bo‘ladi. Har bir guruh o‘z fasllari haqida hikoya tuzishlari kerak. Hikoya yakunida shu fasl haqida she‘rlar, topishmoqlar aytishlari mumkin. Bolalar hikoya tuzishda qiynalsalar tarbiyachi hikoya namunasini beradi.

Tarbiyachi: Men uchun sevimli fasl kuz. Kuzda shamol g‘ir-g‘ir esib turadi. Osmon toza va beg‘ubor bo‘ladi. Bog‘larda kuzgi mevalar pishib yetiladi. Paxtazorlarda paxtalar oppoq bo‘lib ochiladi. Dala va bog‘larda ish qizg‘in bo‘ladi. Mevalar teriladi, kartoshka, piyoz, sabzi kabi sabzavotlar birin-ketin kovlanadi. Paxtalar teriladi. Bolalarning tuzgan hikoyalari bo‘yicha guruhlar taqdimoti o‘tkaziladi. Har bir guruhning tuzgan hikoyalari tinglanadi va rahbatlantiriladi.

Tetiklashtiruvchi mashqlar

Quyosh

Erta tongda

Quyosh turib

Bolalarni erkalaydi,

Boshlarini silaydi.

Bilaklar ichki tarafi bilan bir-biriga tekkiziladi. Barmoqlar quyosh nurlari kabi keng yoyilgan holatda bo‘ladi.

Tarbiyachi bolalarga fasllar haqida maqollar aytirib mashg‘ulotni tugatishi mumkin.

1. Qish g‘amini yozda ye.

2. Bahorgi harakat - kuzgi barakat.

3. Yozgi mehnat - qishgi rohat.

4. Yer haydasang kuz hayda,

Kuz haydamasang yuz hayda.

Bolalar bilimni tekshirish va mustahkamlash uchun savollar:

1. Bir yilda nechta fasl bor?
2. Siz qaysi faslni yoqtirasiz?
3. Mehnat haqida maqollar aytib bering

XULOSA

Badiiy adabiyot bolalarni har tomonlama tarbiyalashning ta'sirchan vositasi bo'lib, u ular nutqini rivojlantirish va boyitishga ulkan hissa qo'shadi. Bolalarni bolalar badiiy adabiyoti bilan tanishtirishni ularning yosh imkoniyatlari, nutqiy rivojlanish va adabiy asarlarni qabul qila olish darajasini hisobga olgan holda o'tkazish zarur.

Ilk yoshdagi bolalarning (1-3 yosh) badiiy asarlarni qabul qilishlarining asosini ularning badiiy asarlarga nisbatan emotsional munosabati, turli xil ohanglarni ilg'ab olish, ularga munosabat bildirish, qahramonlarni tanish va ular haqida qayg'urish qobiliyatlari tashkil etadi.

Ushbu yosh bosqichida maktabgacha ta'lim muassasasi va oilaning vazifasi - bolalarni adabiy rivojlantirish poydevorini xozirlash, ularni bo'lajak o'quvchilar sifatida shakllantirishdan iboratdir. Kattalarning (pedagoglar, ota-onalar va boshq.) badiiy asarni o'qish yoki hikoya qilib berish jarayoniga emotsional qo'shilishlari ilk yoshdagi bolalar bilan pedagogik ishlarni olib borishning eng muhim sharti hisoblanadi. Ilk yoshdagi bolalarni bolalar badiiy adabiyoti bilan tanishtirish jarayonida ularda bilish va nutqiy qobiliyatlarni hamda unga nisbatan munosabatni rivojlantirish zarur.

Maktabgacha kichik yoshdagi bola (3-5 yosh) san'atga, uning badiiy obrazlariga oshno bo'lish, badiiy faoliyatni egallash borasida keng imkoniyatlarga ega bo'ladi. Bu yoshda emotsional munosabat bildirish va sensor qobiliyatlar bilan bir qatorda badiiy fikrlash xam qaror topadi.

Besh yoshlarga kelib badiiy asarni emotsional-yaxlit qabul qilish shunga olib keladiki, bola syujetning ayrim obrazlari va elementlarini ajratgani holda ular bilan «o'ynashni» boshlaydi. Ayni paytda u uni to'qib to'ldiradi, ayrim lavxalarni takomillashtiradi, o'z ertaklarini to'qiydi, adabiy janrlarni (ertak, hikoya, she'r) farqlay boshlaydi, tilning ayrim ifodali vositalarini ko'rishga qodir.

Maktabgacha kichik yoshdagi bolalarni bolalar badiiy adabiyoti bilan tanishtirishga oid pedagogik ishlarni ikki yo'nalishda olib borish lozim. 1 - badiiy asarni yaxlit va tugallangan estetik ob'ekt sifatida qabul qilishni tashkil etish bilan. 2 - ayrim badiiy obrazlarni o'zgartirish va bir nechta obrazlarni sintez qilish jarayonida bolalarda tasavvurni rivojlantirish uchun zarur sharoitlar yaratish.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning (5-7 yosh) adabiy asarlarni qabul qilishlarida va tushunishlarida ularda qahramonlarga qayg'urish va hamdard bo'lish; voqealar zanjirini tiklash va asar ichida hamda asarlar o'rtasida turli xil mazmunli aloqalar o'rnatish; qahramonlar xulq-atvoridagi ochiq motivlarni ko'rish va tushunish qobiliyatlari paydo bo'ladi. Maktabgacha katta yoshdagi bolaning badiiy asar bilan

o'zaro xamkorligi uning estetik, bilish, ijtimoiy va nutqiy rivojlanish potensialini amalga oshirish imkonini beradi. Dialog - maktabgacha katta yoshdagi bolalar bilan pedagogik ishlarning yetakchi vositasi bo'lishi lozim.

Badiiy adabiyot bilan tanishuv nutqni har tomonlama rivojlantirishga, ya'ni: tovush madaniyatiga, grammatik tuzilishiga, lug'atga, ravon nutqqa ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun davlat o'quv dasturi /takomillashtirilgan ikkinchi nashr/ Toshkent. – 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida”gi 802-son qarori, 22.12.2020.
3. D.R.Babayeva “Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi”. Darslik TDPU.2018.
4. F.R.Qodirova. R.M Qodirova. “Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi”. T., “Istiqlol”. 2006.
5. Babayeva D.R. “Nutq o'stirish metodikasi”. O'quv qo'llanma.T.: TDPU 2016.
6. Husanboyeva.Q, Hazratqulov.M, Berdialiyeva.G; Maktabgacha ta'limda badiiy matn bilan ishlash metodikasi. Toshkent.-“Innovatsiya-Ziyo”.2020
7. <https://dohcolonoc.ru/stati/20542-priobshchenie-detej-k-chteniyu-literatury-2.html>.

9